

محمود حقیقی

عضو هیأت علمی دانشگاه تهران

۱. این واقعیت که آموزش رسمی کتابداری در ایران به پایان سومین دهه عمر خود نزدیک می‌شود، نشان می‌دهد که آموزش این رشته وضعیت تشییع شده‌ای یافته و بخشی لازم از برنامه‌های دانشگاهی محسوب می‌شود. در چنین شرایطی ارزیابی ابعاد مختلف آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی و شناخت مسائل و مشکلات، کمبودها و کاستیها، و نیازهای آن ضروری می‌نماید.

اساساً برنامه‌ریزی در هر رشته آموزشی در وهله اول باید مبین هدفهای آن رشته و نیازهای جامعه باشد. برنامه‌ای در عمل موفق می‌شود که در آن به همه جوانب و مسائل یک رشته آموزشی توجه شده، و به صورتی تدوین یابد که ضمن برآوردن نیازهای جامعه به ارتقاء و بالندگی آن رشته نیز کمک نماید.

در مزایای برنامه‌های موجود رشته کتابداری، می‌توان گفت که حداقل برنامه‌ای وجود دارد که مراکز آموزش کتابداری را از آشفتگی و بی‌برنامگی نجات می‌دهد و ضمناً وحدت و هماهنگی در آموزش کتابداری را در همه مراکز تأمین می‌کند. اما با نگاهی اجمالی به این برنامه‌ها کاستیهای آنها را می‌توان در سطوح کارشناسی و کارشناسی ارشد به شرح زیر برشمرد:

الف. برنامه کارشناسی

یک. در برنامه این مقطع توجه به فرهنگ و معارف ملی به منظور آشنایی دانشجویان با میراث فرهنگی غنی کشور خود بسیار حائز اهمیت است، و در هر برنامه‌ریزی برای این رشته مسأله فراگیری معارف ملی باید از اولویت ویژه‌ای

برخوردار باشد، تا بدین ترتیب دانش‌آموختگان ما از ذخایر فکری و معنوی و غنای فرهنگ ملی الهام گرفته، روح و فکر خود را اعتلا بخشیده و آفت از خود بیگانگی این ابتدای بزرگ زمان ما را از خود دور ساخته و در آینده نیز خود عامل ترویج و انتقال این معارف باشند. با مروری اجمالی بر برنامه موجود در بدنهٔ دروس پایه تنها دو واحد به درس تاریخ ادبیات ایران، و در بدنهٔ دروس موضوعی (غیر کتابداری) شاخهٔ علوم انسانی و اجتماعی، سه واحد به درس مبانی تاریخ اجتماعی ایران، و در بدنهٔ دروس موضوعی (غیر کتابداری) شاخهٔ هنر، دو واحد به درس آشنایی با هنرهای سنتی اختصاص یافته است. در این میان فقط دو واحد درس تاریخ ادبیات ایران برای همهٔ دانشجویان الزامی است، و سایر دروس مذکور فقط در گرایشهایی که دایر شدن هر یک به امکانات موجود در هر گروه آموزشی بستگی خواهد داشت، قابل ارائه خواهد بود. مناسب این بود که برای موضوعاتی از قبیل تاریخ، جغرافیا، و هنر ایران، و زبان و ادبیات فارسی منزلی شایسته منظور می‌شد و واحدهای متناسبی برای هر یک در بدنهٔ دروس پایه اختصاص می‌یافت. در اینجا ذکر این نکته همچنین حائز اهمیت است که دروس معارف اسلامی نیز، هر چند در برنامهٔ کنونی واحدهایی به آن اختصاص یافته، باید پربارتر و عمیق‌تر ارائه گردد، به نحوی که امکان شناخت و بهره‌گیری شایسته از میراث عظیم فرهنگ و تمدن اسلامی برای تربیت شدگان این دوره فراهم آید، تا بدین ترتیب آنان از عظمت این تمدن که به مدت هشت قرن مشعل دار تمدن جهان به شمار می‌رفته مطلع گردند.

دو. در این برنامه شش شاخهٔ موضوعی: علوم پایه، علوم انسانی و اجتماعی، کشاورزی، فنی و مهندسی، هنر، و علوم پزشکی منظور شده است. وجود این شاخه‌ها در صورتی می‌توانست منطقی باشد که گزینش دانشجویان میان همهٔ گروه‌های آزمایشی امکان‌پذیر می‌بود. در غیر این صورت تحمیل شاخه‌های موضوعی، بجز شاخهٔ علوم انسانی و اجتماعی، به دانشجویانی که فقط از میان شرکت‌کنندگان آزمون سراسری در گروه آزمایشی علوم انسانی پذیرفته می‌شوند، کارآیی لازم را نخواهد داشت. در این زمینه ذکر این نکته نیز حائز اهمیت است که شرح دروس این شاخه‌های موضوعی در اغلب موارد انتزاعی و بدون توجه به نیازهای واقعی این برنامه تهیه شده که نیاز به تجدید نظری اساسی دارد.

سه. در این برنامه همچنین به نیازهای قریب به نیمی از جمعیت کشور که کودکان و نوجوانان مملکت باشند توجهی شایسته نشده، و در کل برنامهٔ ۱۴۵ واحدی تنها دو واحد درس به ادبیات کودکان و نوجوانان اختصاص یافته است. در حالی

که چنانچه قرار باشد در شیوه‌های آموزش یک بعدی تحولی ایجاد گردد، این تحول باید از سطوح آموزشی پیش از دبستان و دبستان شروع شود. در این زمینه کتابخانه‌های کودکان و نوجوانان و بخشهای کودکان کتابخانه‌های عمومی و کتابخانه‌های آموزشگاهی نقش عظیمی می‌توانند بر عهده گیرند. لذا باید واحدهای اختصاص یافته متناسب با این نیازهای ملموس تعیین گردد، و دو واحد کنونی به هیچ وجه کافی به نظر نمی‌رسد.

چهار. اهمیت انواع کتابخانه‌های عمومی، دانشگاهی، تخصصی، و آموزشگاهی ایجاب می‌کند که واحدهای مستقلی برای یکایک آنها اختصاص یافته، و انتخاب این واحدها در همهٔ گرایشها برای دانشجویان الزامی باشد.

پنج. اختصاص ۱۴ واحد به کارآموزی دانشجویان در کتابخانه‌ها در صورتی می‌توانست موفق باشد که کتابخانه‌های مجهزی در انجم موفقیت‌آمیز این کارورزیها، گروه‌های آموزشی کتابداری را یاری می‌دادند. واقعیت این است که تعداد کتابخانه‌های مجهز چندان نیست که امکانات گذراندن ۴ نوع کارورزی را برای دانشجویان فراهم آورد. آنچه مسلم است اینکه وجود واحدهای عملی در کنار واحدهای نظری بویژه در این رشته ضرورت دارد، اما در شرایط فعلی این کارورزیها اغلب به صورت یکسان و تکراری و ملال‌آور و گذرانده می‌شوند. یک راه حل این است که نیمی از این واحدها با دروس نظری جایگزین شود، اما راه حل منطقی‌تر اینکه کتابخانه‌های مراکز آموزشی کتابداری آنقدر تقویت و تجهیز گردند که قسمت قابل ملاحظه‌ای از واحدهای کارورزی در خود آنها قابل گذراندن باشد.

شش. در مورد واحدهای زبانهای بیگانه، با توجه به وجود منابع مهمی در این رشته به زبان انگلیسی و نیز نیازهای ارتباطاتی کتابخانه‌ها با مراکز خارج از کشور، همچنین با توجه به وجود منابع معتابهی به زبان عربی در کتابخانه‌های کشور، توصیه می‌شود که ضمن تقویت واحدهای این دو زبان، گذراندن آنها برای همهٔ دانشجویان الزامی گردد، و در آموزش آنها به نیازهای خاص دانشجویان این رشته توجه شود. و به منظور نتیجه‌گیری بهتر، در تدریس آنها باید از کاربرد شیوه‌ها و ابزارهای نوین استفاده گردد.

ب. برنامهٔ کارشناسی ارشد

در برنامهٔ این مقطع، علاوه بر پرداختن به مبانی نظری و عملی کتابداری، باید به مسأله پژوهش در زمینه‌های مختلف رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی اهمیت لازم داده شود. اصولاً پژوهشهای مفید دانشجویان این سطح می‌تواند به ارتقاء و رشد حرفه کمک شایانی نماید. برنامه باید از چنان جامعیتی

برخوردار باشد که امکان فراگیری همه موضوعات ضروری را برای دانشجویان فراهم آورد. در زمینه این برنامه نکات زیر پیشنهاد می‌شود:

یک. در این مقطع نیز دروس با اهمیتی چون خدمات کتابخانه برای کودکان، مسائل و خدمات کتابخانه‌های عمومی، دانشگاهی، و تخصصی باید مستقلاً دارای واحدهای مناسبی بوده و گذراندن آنها صرف‌نظر از نوع گرایش برای همه دانشجویان اجباری باشد.

دو. کتابخانه به عنوان نهادی با آثار فرهنگی، آموزشی، اخلاقی، و اجتماعی، ارتباط نزدیک با تحولات فرهنگی جامعه داشته و یکی از ارکان اساسی آن به شمار می‌رود. بررسی و تفسیر رابطه متقابل کتابخانه و جامعه، لزوم توجه دادن دانشجویان به زمینه‌های مناسب برای رشد و ترویج کتابخانه‌ها بر اساس نیازهای جامعه، و لزوم شناسایی عمیق‌تر نقش کتابخانه و خدمات آن در جامعه، و نیز لزوم شناخت عوامل رشد و رکود کتابخانه‌ها، ایجاد می‌کند که درس با عنوان کتابخانه و جامعه با واحدهای متناسبی و به عنوان درس اجباری در برنامه این دوره منظور شود. در برنامه کنونی تنها در شاخه کتابخانه‌های عمومی درس کتابخانه‌های عمومی و جامعه به ارزش دو واحد منظور شده است.

سه. در برنامه این مقطع درس سازماندهی مواد پیشرفته در برنامه شاخه‌های کتابخانه‌های دانشگاهی، آموزشی و

عمومی به عنوان درس اختصاصی اختیاری برای کارشناسان غیرکتابداری منظور شده، و در شاخه اطلاع‌رسانی اصلاً منظور نگردیده است. با توجه به اهمیت این درس و لزوم ارائه مطالب با عمق و گستره بیشتر، پیشنهاد می‌شود که گذراندن درس مزبور در همه شاخه‌ها و برای همه دانشجویان این مقطع الزامی گردد.

چهار. کتابخانه در طول حیات طولانی خود پیوندی نزدیک با زندگی فرهنگی جوامع بشری داشته، و آشنایی با بنیادهای تاریخی کتابخانه و کتابداری لازمه درک تحولات فرهنگی است. متأسفانه در این برنامه جایی برای درس تاریخ کتابخانه و کتابداری منظور نشده است.

پنج. دو واحد درس کارورزی برای دانشجویانی که لیسانس غیرکتابداری دارند، کافی به نظر نمی‌رسد، و برای این دسته از دانشجویان باید واحدهای بیشتری اختصاص یابد.

شش. با توجه به اهمیت درس مدیریت و نیز لزوم تربیت مدیران کارآمد برای کتابخانه‌ها، و ضرورت آشنایی عمیق‌تر دانشجویان با اصول و روشهای مدیریت، دو واحد درس مدیریت در برنامه فعلی ناکافی به نظر می‌رسد.

هفت. منابع دروس مختلف در برنامه این مقطع اکثراً قدیمی است و در بسیاری موارد ویرایشهای جدیدی از منابع قبلی منتشر شده یا منابع جدیدی که از منابع ارائه شده مناسب‌تر و مفیدتر بوده، به چاپ رسیده است. روی هم رفته برنامه‌های کنونی به تجدید نظری فوری و اساسی نیاز دارند.

۲. در زمینه برجستگیها و کاستیها در روش تدریس مدرسان، بهترین قضاوت را، دانشجویان این رشته می‌توانند داشته باشند. در سالهای اخیر ارزشیابی تدریس مدرسان توسط دانشگاه تهران متداول بوده، و نتیجه این ارزشیابیها هم با قید امتیازات کسب شده در اختیار هر مدرس قرار می‌گرفته است. به این ترتیب مدرسان تا اندازه‌ای از کاستیها و برجستگیهای روش تدریس خود مطلع می‌شوند و مدرسان دلسوز و علاقه‌مند در رفع کاستیهای موجود در تدریس خود می‌کوشیدند. این قبیل ارزشیابیها روی هم رفته می‌تواند در ارتقای کیفیت آموزش مؤثر باشند، به شرطی که صرفاً جنبه اطلاعی نداشته و دانشگاه نقشی بیش از این برای آن قائل شده و نتایج آنها بازتابی ملموس‌تر داشته باشد. در غیر اینصورت خاصیت چندانی در بهبود وضعیت آموزشی نخواهد داشت.

۳. کتابخانه‌های مورد استفاده دانشجویان این رشته وضعی چندان متفاوت از وضع سایر کتابخانه‌های دانشگاهی ندارند. بدیهی است کفایت و کارایی کتابخانه‌های دانشگاهی به برآوردن نیازهای آموزشی و پژوهشی این مراکز منوط می‌شود.

که حل مشکلات کتابخانه‌ها تا حد زیادی منوط به رفع این موانع است.

۴. علاوه بر کتابخانه‌های غنی بی که باید نیازهای آموزشی و پژوهشی دانشجویان و پژوهشگران را تأمین نمایند، به منظور پربار کردن برنامه‌های آموزش کتابداری، وجود آزمایشگاه‌های مجهز مرجع، فهرست‌نویسی، و امکان استفاده از وسایل سمعی و بصری برای دانشجویان این رشته از ضروریات اولیه آموزش کتابداری محسوب می‌شود. شاید کاربرد کامپیوتر در کتابخانه‌های مورد استفاده دانشجویان کتابداری واجب‌تر از کاربرد آن در سایر کتابخانه‌ها باشد. دانشجوی کتابداری در محیط آموزشی خود باید امکان کاربرد و استفاده از پدیده‌های تکنولوژی را، که وجود آنها در بهبود فعالیت‌های کتابخانه ضرورت دارد، داشته باشد؛ تا در صورت برخورد با این ابزار در محیط شغلی خود، هراسی از برخورد با مسائل آنها نداشته، و با اطمینان خاطر و با آشنایی قبلی که در زمان تحصیل از این مواد کسب کرده، از آنها در امور مختلف کتابخانه بهره جوید.

۵. در هر رشته اعتبار و اهمیت گروه‌های آموزشی به شایستگی و توانایی آموزشی و پژوهشی مدرسان آن رشته بستگی دارد. مدرسان این رشته باید بر آنچه می‌آموزند تسلط کامل داشته و از فضایل علمی برخوردار باشند، تا نه تنها در انتقال دانش خود، بل در ترویج این فضایل نیز توفیق یابند. صلاحیت علمی، تجربه حرفه‌ای، و شخصیت مدرسان گروه‌های آموزشی کتابداری موجب رشد و شکوفایی و پویایی این گروه‌ها می‌شود. مدرسانی شایسته محسوب می‌شوند که هم از لحاظ اخلاقی و هم از لحاظ علمی دارای حلم و بردباری بوده

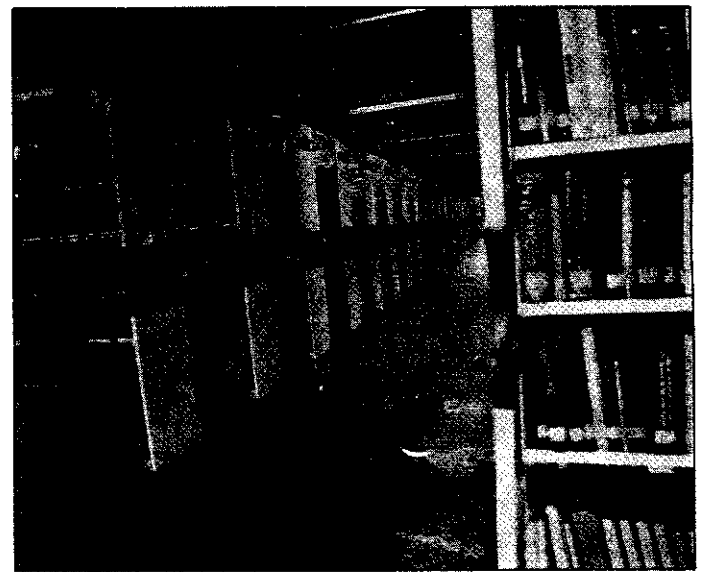
در کتابخانه‌هایی که به دانشجویان و پژوهشگران رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی سرویس می‌دهند، مجموعه باید جامع و واجد غنایی لازم بوده و همه مواد مربوط به این حوزه منتشره در داخل کشور و در همه اشکال آنها در آن گرد آید. مجموعه مرجع این کتابخانه‌ها حائز اهمیت خاصی است و باید دربرگیرنده منابع اساسی موضوعات مختلف باشد. به منظور همگام شدن با پیشرفتهای کتابداری سایر ممالک باید با استفاده از فهرست‌ها، کتابشناسی‌ها، نمایه‌های معتبر، و نقدهای مندرج در مجلات علمی، منابع معتبر خارجی، بویژه منابعی که حاوی نتایج پژوهشی و سایر نوآوری‌های علمی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی هستند، در مجموعه فراهم آید. در این زمینه نشریات ادواری معتبر از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. نارسایی‌های موجود در این کتابخانه‌ها ناشی از عوامل گوناگون است. در صدر این عوامل، مشکل فراهم آوردن امکانات مادی و اعتبارات مالی برای تأمین منابع مورد نیاز قرار دارد. مسأله بودجه‌های ناکافی و غالباً نامشخص مواد کتابخانه‌ای لطامات جریان‌ناپذیری به روند مجموعه‌سازی در این کتابخانه‌ها زده است. کمبود منابع مورد نیاز و عدم امکان جایگزینی منابع قدیمی با منابع جدید ناشی از این واقعیت است. عامل دیگر فقدان استقلال عمل در کار سفارشات خارجی در برخی از این کتابخانه‌هاست. به عنوان مثال در کتابخانه دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران که کتابهای خارجی مورد نیاز سالها از طریق سفارشات متمرکز دانشگاه باید تهیه می‌شد، در بسیاری موارد منابع پیشنهادی به علت مشکلات موجود در سازماندهی سفارشات متمرکز به کتابخانه واصل نمی‌شد. منابع اندکی هم که از این طریق تأمین می‌شد، با تأخیر بسیار زیادی دریافت می‌گردید. مسأله کمبود نیروی انسانی متخصص در این کتابخانه‌ها، کارآیی و کفایت آنها را به میزان قابل توجهی کاهش می‌دهد، و مانع از آن می‌شود که خدمات این کتابخانه‌ها به صورت شایسته‌ای ارائه گردد. معدود کتابداران متخصص این کتابخانه‌ها ناچار انجام فعالیت‌های فنی و اداری را مقدم بر ارائه خدمات ضروری‌تر چون خدمات مرجع و پاسخگویی و پاسخایی و به طور کلی خدمات اطلاع‌رسانی قرار می‌دهند. فقدان فضای مناسب جهت مطالعه و انجام تکالیف دانشجویان مسأله قابل توجهی به شمار می‌رود. طبیعت دروس رشته کتابداری بویژه دروس فنی این رشته ایجاب می‌کند که امکان مطالعه و کار گروهی برای دانشجویان در فضای مناسبی فراهم آید. متأسفانه به دلیل کمبود فضا در کتابخانه‌ها تنها این امر مقدور نبوده، بلکه در این زمینه کتابخانه‌ها از برآوردن نیازهای عادی مراجعان خود نیز عاجز بوده‌اند. به نظر می‌رسد

و رسالت واقعی خود را در تلاش این نیل به تعلیم شایسته دانشجویان این رشته بدانند. همه موفقیت‌های این گروه‌ها مرهون تلاشها و زحمات این قبیل مدرسان بوده است. خوشبختانه جامعه فرهنگی روز به روز قدر این مدرسان را بیشتر می‌شناسد و مقدم آنان را در نهادهای فرهنگی گرامی می‌دارد. به هر حال نباید فراموش کرد که افرادی که در این رشته آموزش می‌بینند، خود بعداً آموزش دهنده می‌شوند و به عنوان کتابدار باید در پیشبرد امر آموزش تلاش کنند، بنابراین آموزشگران آنها باید آموزش رسمی آنان را بر این اساس بنیان نهند. به منظور تقویت هر چه بیشتر گروه‌های آموزشی کتابداری، مناسبترین شیوه برقراری، مکانیسی است که امکان جذب برجسته‌ترین و مستعدترین فارغ‌التحصیلان این رشته به این گروه‌ها فراهم آید. نباید از این هراسید که حضور بعضی در آموزش این رشته وجود بعضی دیگر را تحت الشعاع قرار خواهد داد.

۶. گروه‌های آموزشی کتابداری غالباً در دانشکده‌های علوم تربیتی مستقر شده‌اند. این استقرار باعث شده است که رشته‌های علوم تربیتی و کتابداری از امکانات آموزشی و فرهنگی یکدیگر بهره‌مند شوند. در برنامه دوره کارشناسی کتابداری تعدادی از دروس برنامه رشته علوم تربیتی نظیر روانشناسی عمومی، روانشناسی اجتماعی، میانی اجتماعی و روانی تعلیم و تربیت، و جامعه‌شناسی گنجانیده شده که برای دانشجوی کتابداری دروس مفیدی به شمار می‌روند. در مقابل، این دانشکده‌ها نیز از حضور گروه‌های کتابداری بهره‌مند بوده‌اند. گردآوری و سازماندهی مجموعه نسبتاً غنی کتابخانه این دانشکده‌ها غالباً مرهوش کوشش اعضای این

گروه‌ها بوده است. در سالیان اخیر نیز درس شیوه‌بهره‌گیری از کتابخانه برای دانشجویان رشته علوم تربیتی توسط این گروه‌ها ارائه شده است. روی هم رفته گروه‌های کتابداری موجودیت قابل احترام و موقعیتی هم‌تراز با سایر گروه‌ها در این دانشکده‌ها داشته‌اند. البته در شرایط مطلوب می‌توان گفت چنانچه این گروه‌ها به دانشکده‌های مستقل کتابداری تبدیل شوند، به ارتقای کتابداری ایران کمک مؤثری خواهد شد. اما چنانچه همه شرایط از جمله فضاهای آموزشی لازم، تجهیزات، منابع، و بویژه کادرهای آموزشی مورد نیاز فراهم نیاید، ضمن تلاش در جهت تأمین نیازهای فوق به منظور تأسیس دانشکده‌های کتابداری، وضعیت فعلی باید موقتاً حفظ شود.

۷. این رشته به دانشجویانی نیاز دارد که از کفایت، قابلیت، و استعداد شایسته، و توان حل مشکلات و تصمیم‌گیری برخوردار بوده و رشته کتابداری را نه از روی اضطرار یا تصادف، بل براساس علاقه و عشق به خدمات فرهنگی انتخاب نمایند. در حال حاضر گزینش دانشجو در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد صورت می‌گیرد. در مقطع کارشناسی از طریق کنکور سراسری و از میان شرکت‌کنندگان در گروه آزمایشی علوم انسانی، دانشجو برای این رشته گزینش می‌شود، به استثنای رشته کتابداری پزشکی که پذیرفته‌شدگان آن از میان شرکت‌کنندگان در گروه آزمایشی علوم تجربی هستند. بررسی‌های اجمالی نشان می‌دهد که انتخاب این رشته در زمره آخرین انتخاب‌های پذیرفته‌شدگان این مقطع بوده است. این واقعیت نمایانگر آن است که متأسفانه فضیلت رشته کتابداری آن طور که باید برای همگان روشن نبوده است. مسؤلیت شناساندن جایگاه واقعی این رشته بر عهده صاحب‌نظران این رشته و در رأس آنها با اساتید و مدرسان آن است. عدم شناخت داوطلبان کنکور از این حرفه ناشی از قصور و کوتاهی بی‌بی است که در این زمینه وجود داشته و باید هر چه زودتر در جبران آن کوشش شود، تا داوطلبان این رشته با آگاهی از امکانات و فرصت‌های گوناگون این حرفه که به قول ملویل دیوئی «یک شغل نیست، بلکه امانتی است مقدس و فرصتی است مناسب برای خدمت‌گزاری»، و پرداختن به آن مستلزم داشتن مایه‌های فرهنگی و فراگرفتن تعلیمات خاص نظری و تجربیات عملی است، با بینشی لازم به انتخاب آن مبادرت نمایند. بدیهی است در این صورت این انتخاب در زمره آخرین انتخاب‌ها نخواهد بود. نکته دیگری که در گزینش دانشجو باید رعایت شود برداشتن محدودیت گروه شرکت‌کنندگان است. این حوزه، حوزه‌ای چند رشته‌ای محسوب می‌شود، و در آن تقریباً

با همه علوم و معارف سرو کار است، و فارغ التحصیلان آن هم در انواع کتابخانه ها به کار اشتغال می یابند، لذا به منظور برآوردن نیازهای مختلف، ضروری است که گزینش دانشجو از همه گروههای آزمایشی صورت پذیرد.

در مقطع کارشناسی ارشد در سالهای قبل گروههای آموزشی مستقلاً به گزینش دانشجویی پرداختند، و هر گروه خود مسئولیت برگزاری آزمون مربوط را مطابق با معیارهای علمی برعهده داشت. حاصل آن شیوه گزینش در گروه آموزشی کتابداری دانشگاه تهران، پذیرش باصلاحیت ترین و برجسته ترین دانشجویان در این مقطع بود که هر یک هم اکنون در بزرگترین کتابخانه های مملکت به خدمت اشتغال داشته و در این مراکز منشأ خدمات ارزنده و تحولات بارزی بوده اند. در چند سال اخیر مسئولیت گزینش دانشجو در این مقطع به وزارت فرهنگ و آموزش عالی محول شده است، و چنین به نظر می رسد که در گزینشهای اخیر، بسیاری از داوطلبان که از صلاحیت علمی بالایی برخوردارند در آزمونها پذیرفته نمی شوند. مثلاً رتبه های اول مقاطع کارشناسی بعضاً در این آزمونها توفیقی نداشته اند، و در میان پذیرفته شدگان نیز بعضاً افرادی مشاهده می شوند که از لحاظ توان علمی با سایرین هم طراز نیستند. لذا پیشنهاد می شود که این شیوه گزینش مورد ارزیابی قرار گرفته تا ضعفها و قوتهای آن طی یک بررسی علمی آشکار گردد، و امکان انتخاب دانشجو بر مبنای معیار اعلییت فراهم آید.

۸. فارغ التحصیلان دوره های رسمی آموزش کتابداری در دوران اشتغال به کار خود به دوره های بازآموزی نیاز دارند. آشنایی با تحولات و مباحث نودر حوزه کتابداری و منابع جدید این حوزه و ویرایشهای جدید منابع قدیمی، قواعد جدید فهرستنویسی، همچنین آشنایی با کاربرد تجهیزات جدید مورد استفاده در این حرفه ضرورت تشکیل این دوره ها را ایجاب می کند. تشکیل دوره های کوتاه مدت همچنین برای کارکنان غیرمتخصص کتابخانه ها ضرورت دارد. در این مورد برنامه های آموزشی باید به صورتی باشد که آنان را با مقدمات و اصول کتابداری آشنا سازد تا بدین ترتیب کارایی آنها را در انجام وظایف محوله شان بیشتر کند. دانشکده های کتابداری و سازمانهای ذیصلاح نظیر کتابخانه ملی مناسبترین مرجع جهت برگزاری این دوره ها محسوب می شوند. روی هم رفته در صورتی این قبیل دوره ها می توانند موفقیت آمیز باشند که به امر کیفیت آموزشی در آنها توجهی دقیق مبذول گردد و صرفاً به گذراندن یک دوره کوتاه مدت و اخذ مدرک منجر نشود.

۹. متأسفانه ارتباط بین گروههای کتابداری چندان چشمگیر و قابل توجه نیست. بین این گروهها مشورت و هماهنگی که

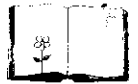

لازمه پیشرفت آموزش کتابداری است به تدرت وجود دارد. با تأسف باید گفت که هیچ تشکل حرفه‌ای و علمی آموزش کتابداری نیز وجود ندارد که امکان گردهمایی و تبادل نظر برای اعضای این گروهها را فراهم آورد. در حال حاضر ارتباط این گروهها تنها از طریق انتشار چند مجله کتابداری و تشکیل گهگاه چند سمینار و کنفرانس کتابداری و اطلاع‌رسانی و تدریس محدود اعضای یک گروه در گروههای دیگر برقرار است. همکاری و ارتباط نزدیک گروههای کتابداری و امکان تبادل نظر بین آنها و بهره‌گیری از تجربیات یکدیگر می‌تواند موجب اعتلای محیطهای آموزشی و پژوهشی کتابداری گردد و آموزش کتابداری را متحول و پربارتر نماید.

۱۰. فعالیت گروههای آموزشی موجود در یک دانشکده در راستای هدفهای آن دانشکده صورت می‌گیرد و بدین منظور گروهها باید در محیطی صمیمانه با یکدیگر همکاری نزدیک داشته باشند. برای مثال رابطه گروه کتابداری دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران با گروههای دیگر این دانشکده از این قاعده مستثنی نبوده و در مسائل علمی و فرهنگی و آموزشی از همکاری و هم‌فکری گروههای دیگر همواره بهره‌مند بوده است، و متقابلاً خود نیز در موارد لزوم، همکاریهای لازم را با گروههای دیگر معمول داشته است. در این دانشکده اعضای همه گروهها در کمیته‌ها و شوراهای مختلف آن مشارکت و همکاری دارند. علی‌رغم همه اینها همکاری گروهها را نمی‌توان در سطحی مطلوب دانست، زیرا زمینه‌های همکاری بسیار گستره‌تری می‌تواند وجود داشته باشد.

۱۱. کاستیهای موجود در شیوه‌های گزینش دانشجو، ناهماهنگ بودن توان علمی دانشجویان، نارساییهای موجود در دروس کارآموزی و احیاناً در تدریس برخی دروس، همچنین کاستیهای موجود در برنامه‌های آموزشی عواملی هستند که اثرات منفی در کیفیت آموزش دارند. اینها همه موجب می‌شوند که آموخته‌های فارغ‌التحصیلان کتابداری بعضاً متناسب با نیازهای بازار کار نباشد. البته این نقص شامل دانشجویان درس خوان و مستعد این رشته نمی‌شود. اینان در سایه هوش سرشارشان و با مطالعات مشخصی آموخته‌های لازم را کسب می‌کنند و با سرفرازای از عهده مشاغل کتابداری برمی‌آیند. رفع موانع فوق سبب خواهد شد که تناسب بیشتری بین آموخته‌های فارغ‌التحصیلان با نیازهای بازار کار بوجود آید.

۱۲. به منظور همگامی با پیشرفتهای جهانی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و آشنایی با نوآوریها در این حوزه، همچنین به

منظور آشنایی عمیق‌تر با معارف ملی و جهانی باید برنامه‌های آموزشی این رشته غنی‌تر و پربارتر گردد، به نحوی که دانشجویان این رشته امکان فراگیری معلومات مورد نیاز حرفه خود را داشته باشند. در راستای تحقق این هدفها، گروههای آموزشی کتابداری نیز باید در جهت دستیابی به آموزشهای زنده و پویا و سرشار از بحث و انتقاد و نظرخواهی اهتمام ورزند. با توجه به کمبود شدید نیروی انسانی متخصص در انواع کتابخانه‌ها، در وهله اول تقویت گروههای آموزشی به منظور وسعت بخشیدن به کار تربیت کتابداران ضروری می‌نماید. تقویت این گروهها هم از طریق اعزام فارغ‌التحصیلان ممتاز این رشته به خارج از کشور به منظور تکمیل تحصیلات و هم از طریق تأسیس دوره دکتری در داخل امکان‌پذیر است. در گزینش مدرس و استاد برای گروههای کتابداری، دانشگاهها باید این حق مسلم را به این گروهها مجدداً تفویض نمایند که در انتخاب همکاران جدید خود از استقلال رأی و عمل برخوردار باشند تا امکان جذب لایق‌ترین و صالح‌ترین افراد این گروهها فراهم آید. همچنین به منظور آشنایی اعضای این گروهها با آخرین پیشرفتهای و تحولات کتابداری باید امکانات لازم جهت برخورداری آنان از فرصتهای مطالعاتی فراهم آید. امکان شرکت آنان در مجامع بین‌المللی نیز یکی از عوامل مؤثر در اعتلای آموزش کتابداری محسوب می‌شود. در زمینه مواد و منابع مورد نیاز با توجه به وضع اقتصادی دانشگاهها که تاکنون بدان علت در فراهم آوردن مجموعه‌های غنی ناکام بوده‌اند، و با توجه به این واقعیت که تأمین امکانات مادی بدین منظور چندان آسان به نظر نمی‌رسد، مناسبترین راه حل استفاده از سرویس امانت بین کتابخانه‌ای توصیه می‌شود. به منظور تحقیق هرچه بهتر این سرویس ضروری است که فهرستگاههای جامع و دقیق که موجودی کتابخانه‌های مربوط را منعکس نمایند، تهیه گردد. همچنین در این زمینه بهتر است که نمایه مقالات مندرج در نشریات خارجی موجود در این کتابخانه‌ها نیز تهیه و منتشر گردد. در پایان شاید ذکر این نکته از اهمیت خاصی برخوردار باشد که در زمینه اعتلای برنامه‌های آموزشی کتابداری، تنظیم سیاستهای ملی اطلاع‌رسانی، وضع قوانین کتابداری، ترویج خدمات کتابداری و به طور خلاصه ارتقای نظام کتابداری کشور، هیچ چیز نمی‌تواند جایگزین انجمن کتابداران یک کشور شود. ان شاء... به زودی شاهد تأسیس آن باشیم.